

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

Литвиненко Світлана Миколаївна

Макроекономічний аспект регіональної
економічної інтеграції
(на матеріалах НАФТА).

Спеціальність 08.01.03 - теорії
макроекономіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ - 1996

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії та управління народним господарством Київського університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник - доктор економічних наук,
професор, Г.Н.Климко.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор, В.М.Федосов,
кандидат економічних наук, доцент С.Я.Боринець.

Провідна організація - Інститут світової економіки та міжнародних відносин АН України.

Захист відбудеться "27" березня 1996 року о 14 год. на засіданні спеціалізованої ради Д 01.01.18 в Київському університеті імені Тараса Шевченка за адресою:

252033, м. Київ - 33, вул. Володимирська, 60, ауд.324.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці університету.

Автореферат розісланий "8" лютого 1996 року.

Вчений секретар спеціалізованої ради
кандидат економічних наук, доцент

Леоненко

П.М.Леоненко.

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00740249 (Q)

ЛННБ ім. В. Стефаника
АН України

ДВ-34,218 3

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

Актуальність теми і стан її розробки. Дослідження макроекономічного аспекту регіональної економічної інтеграції на прикладі Північно - Американської зони вільної торгівлі (НАФТА) є поглиблення теоретичної розробки та наукового аналізу розвитку інтеграційних процесів як складової еволюції усієї світової економіки. Процес інтеграції України у світове господарство та міжнародний поділ праці (МПП), створення нею інтеграційних економічних об'єднань з іншими країнами робить нагально необхідним вивчення світового, зокрема, північно-американського досвіду об'єднання національних економік країн з різним рівнем розвитку. У цьому актуальність вибраної проблематики.

НАФТА - це найбільше інтеграційне угруповання з усіх створених регіональними торговими партнерами, це перша угода, підписана розвинутими країнами з країною, що розвивається. Реалізація її положень покликана зробити рішучий вплив на динаміку соціально-економічних та політичних процесів у Мексиці та покращення економічного середовища США та Канади. Вивчення передумов, шляхів, методів та результатів включення Мексики як країни з набагато нижчим рівнем розвитку до інтеграційного об'єднання розвинених ринкових країн представляє велике значення для розробки механізму входження України до європейської та світової економіки. Вплив інтеграційних процесів на макроекономічні показники країн-учасниць (ВВП,НД), на розвиток регіонального ринку та інвестиційної діяльності, на рівень зайнятості, доходів та добробут країн вимагає серйозного аналізу для оцінки перспектив регіонального об'єднання національних економік.

Проблемам регіональної економічної інтеграції приділена велика увага у світовій економічній літературі. Проте щодо макроекономічного аспекту регіонального об'єднання національних економік країн з різним рівнем розвитку, то це питання тільки-но починає досліджуватись. Деяким його моментам присвячено багато праць вчених сучасної та класичної економічної думки. Але комплексного аналізу ці дослідження набувають лише зараз. Зокрема, проблема асиметричного об'єднання національних економік країн-учасниць лише починає розроблятись після утворення НАФТА - першого інтеграційного угруповання, до якого поряд з розвиненими країнами увійшла нова індустриальна держава. Теоретична та практична значимість проблем формування НАФТА і обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, мети і завдань.

Об'єктом дослідження в дисертації вибрано регіональне об'єднання національних економік США, Канади та Мексики, де проходять процеси розвитку та інституційного оформлення інтеграції.

Предметом дисертаційної роботи є комплексний макроекономічний аналіз регіональної економічної інтеграції в рамках НАФТА.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у виявленні і висвітленні закономірних рис та особливостей прояву, суті і етапів регіональної економічної інтеграції (на прикладі НАФТА) та її впливу на економічне становище країн-учасниць для аналізу перспектив входження України у світове господарство та регіональні інтеграційні угруповання. Така розробка ведеться на ґрунті аналізу й співставлення як доробок світової та вітчизняної економічної думки з питань регіональної економічної інтеграції та

макроекономічної теорії, так і практики становлення регіонального інтеграційного угруповання на північно-американському континенті.

У контексті проблематики дисертаційної роботи основними завданнями, що визначають структуру дослідження, є:

- макроекономічний аналіз суті та етапів процесу регіональної економічної інтеграції, основних тенденцій її розвитку для виявлення загальних об'єктивних засад об'єднання національних економік різних країн;
- виявлення особливостей регіональної економічної інтеграції в країнах Північної Америки в світлі використання їх досвіду для інтеграції України у світове господарство;
- аналіз впливу інтеграційних процесів на розвиток регіонального ринку та динаміку макроекономічних показників країн-учасниць об'єднання;
- розгляд тенденцій в інвестиційній діяльності регіону у їх взаємозв'язку з економічним зростанням;
- проведення аналізу впливу регіонального об'єднання на зайнятість і добробут населення;
- піднята проблема макроекономічної ефективності та перспектив регіональної економічної інтеграції у Північній Америці у світлі розробки макроекономічної політики інтеграції України у світове господарство.

Теоретичною і методологічною основою дисертаційного дослідження стали досягнення світової економічної думки з питань макроекономіки, міжнародних економічних відносин, законодавчі і нормативні акти країн-членів НАФТА, діалектичний метод наукового пізнання. При проведенні дослідження використані праці класиків економічної науки, а також широке коло спеціальної літератури. У

роботі використані праці А.Сміта, Д.Рікардо, Дж.М.Кейнса, Дж.Вайнера, Р.Ліпсея, Б.Балаша, американських дослідників Дж.Скота та Г.Хуфбауера та інших західних вчених, у яких спеціально розробляються питання інтеграційного об'єднання національних господарств різних країн. Вивчені праці з проблем макроекономіки, міжнародних економічних відносин українських вчених А.І.Кредісова, Г.Н.Климка, В.С.Савчука, В.О.Супруна, В.О.Поручника, В.М.Федосова, А.С.Філіпенка, російських дослідників А.Д.Вородаєвського, Л.В.Баграмова, В.І.Жуковської, А.Б.Парканського та ін. опрацьовані журнальні та газетні наукові публікації останніх років, що аналізують окремі питання досвіду та проблем формування НАФТА, у тому числі, К.Ю.Барановського, А.Візгунової та ін. При аналізі концепції формування НАФТА використовувались програмні доповіді переговорів трьох країн, окремі законодавчі акти країн, виступи їх керівних діячів, документи тристоронніх зустрічей, доповідь президента України з питань реформування зовнішньоекономічної сфери і т. ін.

Статистична і фактологічна основа роботи. Фактологічну і імперичну базу роботи становлять статистичні видання та офіційні матеріали ООН та її спеціалізованих установ, ОЕСР, економічні обзори МВФ, доповіді секретаріату ГАТТ, щорічні економічні обзори США, Канади, Мексики. Значна частина фактологічного матеріалу була почерпнута з розробок Інституту з Міжнародного Економіксу у Вашингтоні. Використані матеріали періодичної преси. При цьому зазначимо, що література, особливо, національна з питань північно-американської інтеграції майже відсутня. Звідси виникали значні труднощі в зв'язку з, по-перше, обмеженістю фактичного матеріалу і, по-друге, з тим, що НАФТА тільки проходить своє становлення.

Наукова новизна дисертаційної роботи і особистий внесок автора. Основна наукова новизна дисертаційного дослідження у тому, що воно є комплексним макроекономічним аналізом регіональної економічної інтеграції у Лівнічній Америці. Елементи наукової новизни знайшли свій вияв у наступному:

- досліджено вплив інтеграційних процесів на обсяги національних ринків та їх ефективну взаємодію та на такі агрегативні макроекономічні показники країн-учасниць як ВВП, НД, інвестиції, зайнятість та рівень життя;
- розкриті особливості розвитку регіональної економічної інтеграції у північно-американському об'єднанні, серед яких: асиметричність у системі членів НАФТА (з одного боку - високорозвинені країни - США та Канада, а з іншого - Мексика, як країна, що розвивається і вже стала новою індустріальною країною); високий рівень інтеграції виробничих структур; інтенсивний розвиток спеціалізації і кооперування; а також те, що інтеграційні процеси базуються на "ініціативі знизу" і розпочалися не з макrorівня завдяки існуванню ТНК як головного суб'єкта економічних зв'язків, що поєднує у собі мікро - та макrorівневі процеси; важливим є і те, що інтеграція Мексики у НАФТА проходить в умовах вже існуючих та інституційно-оформлених інтеграційних зв'язків між США та Канадою;
- висвітлено досвід інтеграції Мексики як країни, що розвивається з розвинутими ринковими країнами під кутом зору його використання у процесі розвитку міжнародних економічних зв'язків України;
- спеціально проведено дослідження впливу лібералізації торгівлі на різні сектори економіки для виявлення експортних

- потенцій, що має велике значення для України;
- проведено розрахунки прибутків, що їх одержать різні щодо рівня розвитку країни НАФТА у результаті інтеграційних процесів.

Практична значимість дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані у діяльності законодавчих та управлінських структур при розробці законів та нормативних актів, а також зовнішньоекономічних відомств і установ, підприємницьких структур України при налагодженні їх відносин з зарубіжними країнами. Матеріали дисертації можуть допомогти при експертній оцінці перспектив і можливостей інтеграції держав з різним рівнем розвитку та розробки їх макроекономічної стратегії. Основні матеріали, результати та пропозиції дисертації можуть використовуватись при викладанні курсів "Міжнародні економічні відносини", "Теорія макроекономіки" та спецкурсу "Інтеграція України у міжнародний поділ праці".

Апробація роботи. Головні положення дисертаційної роботи обговорювались на кафедрі економічної теорії та управління народним господарством економічного факультету Національного університету імені Тараса Шевченка і практичні положення і висновки роботи доповідались на чотирьох міжнародних наукових конференціях (у Києві та Москві). Основні положення дисертаційного дослідження викладені в 4 - х наукових публікаціях загальним обсягом 1,2 друківаних аркушів.

Структура роботи визначена метою і завданнями дослідження і має такий склад:

Вступ.

Розділ 1. Макроекономічний аналіз регіональної економічної інтеграції.

1.1. Теоретичні засади регіонального об'єднання національних економік.

1.2. Особливості формування зони вільної торгівлі у Північній Америці.

Розділ 2. Макроекономічна результативність зони вільної торгівлі у Північній Америці.

2.1. Розвиток зовнішніх та внутрішніх ринків та економічне зростання у країнах Північно - Американської зони вільної торгівлі.

2.2. Тенденції інвестиційної діяльності і розвиток національних економік у зоні об'єднання.

2.3. Вплив об'єднання на зайнятість і доходи населення.

2.4. Проблема макроекономічної ефективності і перспективи регіональної економічної інтеграції у Північній Америці.

Висновки.

Додатки.

Література.

ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ.

Для розкриття специфіки впливу процесів інтеграції в Північній Америці на макроекономічні показники країн-учасниць НАФТА в роботі висвітлено загальну сутність, етапи та закономірності регіональної економічної інтеграції. Дисертант вказує на те, що у сучасних умовах соціально-економічний прогрес країни неможливий у відриві від міжнародних економічних взаємозв'язків усіх ланок світового господарства.

У роботі проводиться аналіз основних моделей, які покладені в основу сучасної теорії інтеграції. Розглянута теорія порівняльних переваг, а також основні моделі, базовані на цій

теорії. Дисертант доводить, що при всій обмеженості теорії порівняльних переваг саме вона була покладена в основу величезної більшості подальших моделей міжнародної торгівлі, МПП та інтеграції і довела своє право на життя. Тому інтеграція ринків різних країн повинна відбуватись саме на засадах порівняльних переваг.

У роботі дається класифікація порівняльних переваг, що ними володіють країни-члени НАФТА. До таких галузей у США відносять: загальне машинобудування, літакобудування, основну хімію, шкіряну промисловість, виробництво синтетичного каучуку, пластмасів та сільське господарство. У Канаді експортними галузями промисловості вважають: нафтогазовий сектор, видобуток залізних і металічних руд, чорну металургію, виробництво пиломатеріалів, целюзно-паперову промисловість, риболовство та тютюнову промисловість. У Мексиці порівняльними перевагами володіють: нафтова та видобувна промисловість, виробництво телекомунікаційного та промислового обладнання, запасних частин до автомобілей, рослинництво. Звертається увага на те, що США і Канада мають комплементарну структуру виробництва, а порівняльні переваги Канади та Мексики перехреснюються, що збільшує прибутки від інтеграції з використанням конкурентних переваг.

Особлива увага у роботі приділена моделі митного союзу, яка передбачає відміну обмежень у торгівлі між країнами-учасницями угруповання і встановлення єдиного зовнішнього тарифу у відношенні до третіх країн. У роботі розглядається ефективність створення цього об'єднання через такі показники як потোকостворюючий та потоковідхиляючий ефекти, що відображають переорієнтацію торгівлі між країнами-партнерами та зовнішнім світом. Міжнародна економічна інтеграція розглядається як один

із засобів підвищення добробуту інтегрованих країн у результаті переходу до більш ефективного джерела виробництва у країну, яка має порівняльні переваги. У роботі зростання добробуту також пов'язується ще й із змінами у структурі споживання всередині країни у результаті зміни відносних цін товарів зі створенням об'єднаного регіонального ринку. Справа в тому, що факторами економічного зростання є не тільки фактори пропозиції, а й попиту і тому підвищення добробуту країн залежить не тільки від продуктивного, а й від споживчого ефектів.

Модель митного союзу стала по суті теоретичною базою регіональної інтеграційної політики у Західній Європі. Реальні структурні зрушення у економіці країн ЄЄТ, більш швидке, чим очікувалось вичерпання стимулюючого ефекту показало, що простої лібералізації торгівлі недостатньо для забезпечення оптимального розміщення виробництва. Рішення таких завдань, як уникнення депресій, підтримка повної зайнятості, розвиток національних і міжнародних монополій неможливе без політичного втручання у хід інтеграційного процесу. Тому дисертант вважає, що найбільш адекватну інтерпретацію реальності дали економісти ринково-інституційного напрямку, який поєднує у собі як ринкову, так і державно-регульовану сторони інтеграції.

Інтеграція - це історичний процес, її розвиток проходить постадійно від простих до більш складних форм. У роботі наводиться класифікація стадій регіональної економічної інтеграції. Розрізняють п'ять форм власне інтеграції: зона вільної торгівлі, митний союз, загальний ринок, економічний союз, нарешті, повна економічна інтеграція. У роботі розглянуто суть та основний механізм переходу від однієї стадії до іншої. Та на цій основі підкреслено, що ні одна із зазначених форм

інтеграції не існує в чистому вигляді. Інтеграційне угруповання, що розглядається, представляє, перш за все, зону вільної торгівлі. Водночас, у роботі показано, що НАФТА - вже більш складна форма, ніж тільки зона вільної торгівлі, що включає елементи загального ринку.

Економічна інтеграція є сполучення приватних і державних ініціатив. У роботі показано, що саме об'єктивні процеси інтернаціоналізації виробництва і є цементуючим елементом інтеграції. А корінною особливістю формування північно-американської інтеграції є саме те, що механізм створення даного регіонального комплексу базується на ініціативі знизу, яка виходила, головним чином, від американських ТНК. У роботі виявлено і висвітлено й інші особливості, які характерні НАФТА і проведено аналіз їх впливу на загальний хід інтеграції, що має велике значення для розробки стратегії входження України у світову економіку. Найбільш важливим у цьому контексті є асиметричність створеного об'єднання. Специфіка його формування визначається цілим рядом довгострокових факторів, пов'язаних з макроекономічними характеристиками учасників інтеграції: приблизно десятикратна різниця між цими країнами по чисельності населення, яка ставить межі між розмірами ринків та нарощуванню економічного потенціалу та по загальним масштабам господарської діяльності, що відображається у розмірі ВВП та ін.

Аналіз виявлених у роботі особливостей північно-американської інтеграції дозволив зробити деякі висновки, що мають теоретико-методологічне значення для формування стратегії об'єднання держав з різним рівнем розвитку, зокрема, інтеграції України в МПП:

Вступ країни, що розвивається до інтеграційного об'єднання з

високорозвиненими країнами (зокрема, Мексики до НАФТА) передбачає створення нею необхідного соціально-економічного середовища (що базується на ринкових відносинах), досягнення деякого мінімального рівня розвитку та відкритості країни зовнішньому світу. Тому процес інтеграції Мексики до НАФТА має два чітко виражені аспекти: зовнішній і внутрішній. Зовнішній аспект передбачає лібералізацію зовнішньо-торгової та інвестиційної політики. Але головним є внутрішній аспект. Щоб стати повноправним членом НАФТА, Мексика має спрямувати свою макро- та мікроекономічну політику на стабілізацію економічного положення країни та створення умов для прискороного зростання економіки.

З підключенням країни до інтеграційного об'єднання з іншими державами зростає взаємозалежність країн. При цьому велике значення має недискримінаційне відношення партнерів один до одного.

Розвиток інтеграції на мікрорівні - цементуючий елемент інтеграційних процесів, що й надалі вимагає розширення виробничо-інвестиційної форми міжнародних економічних зв'язків.

Економічна інтеграція - не самоціль і ні одна держава не піде на неї тільки заради створення сильних загальних структур. Вона покликана вирішувати соціально-економічні проблеми країн-учасниць. Її мета - економічний розвиток шляхом об'єднання зусиль зацікавлених сторін. Розгляд загальних особливостей інтеграційних процесів при формуванні НАФТА може слугувати інтеграції України в світове господарство з урахуванням специфіки нашої країни. У роботі проведено детальний аналіз впливу інтеграційних процесів у регіоні та реформ НАФТА на макроекономічні параметри країн. Розглянуто вплив інтеграції на

динаміку показників торгівлі, проаналізована регіональна та секторальна структура торгівлі країн-членів.

США є основним торговим партнером як Мексики, так і Канади, на які припадає близько 80 % зовнішньоторгового обороту Канади і близько 75 % - Мексики. Канада є першим торговим партнером США (21,5 %), а Мексика - третім (7,5 %). У результаті підписання угоди США - Канада у 1989 році відбклося створення торгових потоків між двома країнами, що свідчить про збільшення розмірів зовнішнього та внутрішнього ринку. Також спостерігається потোকостворюючий ефект у торгівлі з третіми країнами і, що особливо цінно для США, покращення показників їх торгового балансу. Скасування митних бар'єрів у відповідності з угодою 1989 року привело до прискороного зростання їх ВВП. За перші чотири роки дії угоди їх взаємний товарообмін збільшився на 18 %.

У роботі підкреслюється, що значна частина канадо-американської торгівлі проходить в межах внутріфірмової торгівлі між ланками ТНК. Це, власне кажучи, і не торгівля, а зустрічні поставки у межах виробничої кооперації. Внутріфірмова торгівля є найбільш мобільною та ефективною ланкою міжнародної торгівлі. Особлива увага у дослідженні приділена внутріфірмовій торгівлі у галузі автомобілебудування, де завдання торгівельної інтеграції були вирішені вже давно з підписанням у 1968 році Автопакту.

У роботі представлено аналіз прибутків, що їх одержують споживачі у результаті зниження цін товарів внаслідок скорочення імпортних обмежень. Результати аналізу показали, що інтеграційні процеси позитивно впливають на обсяги регіональної торгівлі, ведуть до підвищення ефективності регіонального виробництва і збільшення прибутків виробників та реальних доходів споживачів,

зростання ВВП. Поглиблення спеціалізації та розвиток внутрішньогалузевої торгівлі спричиняє вирівнювання рівней продуктивності праці, що у масштабі усього інтеграційного об'єднання приводить до вирівнювання рівней розвитку країн.

НАФТА передбачає ліквідацію усіх митних бар'єрів до 2010 року. За зробленими у роботі підрахунками із зростанням обсягу двосторонньої торгівлі США та Мексики на 25 млрд. дол. в процесі розвитку інтеграції, річні прибутки від спеціалізації на основі порівняльних переваг будуть становити близько 1,9 млрд. дол., а від посилення конкуренції та укрупнення ринків - 12,5 млрд. дол. за рік. Разом додатковий ВВП від лібералізації торгівлі може сягати 15 млрд. дол. щороку, що еквівалентно додатковому інвестуванню в економіку США та Мексики у розмірі 75 млрд. дол. з розрахунку 20 % річного прибутку. У роботі підкреслено, що зростання мексиканських експортних прибутків багато в чому залежить від мексиканських інвестиційних реформ.

У дисертації досліджена галузева структура тристоронньої торгівлі. Виявлено, що вона має комплементарний характер, а також підкреслено, що торгівля Канади та Мексики має великий потенціал для розвитку. Зазначено, також, що інтеграція несе з собою не тільки прибутки, а й втрати. Так, наприклад, можливе скорочення виробництва у певних галузях, нерівномірність розподілу тягаря у структурній перебудові економіки, розвиток асиметричної взаємодії з перевагами більш розвинутих країн тощо. Невипадково, НАФТА передбачає 15-ти річний перехідний період та деякі запобіжні заходи для захисту "найбільш уразливих" товарів виробництва.

У роботі спеціально проведено дослідження можливого впливу реформ НАФТА на різні сектори економіки для виявлення нових

експортних потенцій країн-учасниць. Реформи НАФТА спрямовані на лібералізацію енергетичного сектору та автомобільної промисловості, телекомунікацій, текстильної та взуттєвої промисловості, а також сільського господарства, транспорту та фінансової сфери. Враховуючи лібералізаційні реформи НАФТА, можна зробити висновок про те, що вони націлені на підвищення конкурентоспроможності регіональних товарів і розвиток, перш за все, тих секторів у кожній із країн, що мають порівняльні переваги.

Канада може успішно конкурувати у таких галузях, як телекомунікації та зв'язок, обладнання для видобувної промисловості, виробництво товарів споживання, окремі види сировини (деревина, метали та інше). США може розраховувати на розширення експорту зернових та бобових культур, товарів хімічної промисловості. Група металевих виробів (залізо, сталь, оброблені метали) є одним із секторів, у якому очікується двостороннє розширення торгівлі між Північною Америкою та Мексикою. У результаті підвищення мексиканських капітальних витрат, виключно великим повинен бути американський експорт обладнання. Мексиці слід очікувати прибутки від експорту нафти, готового одягу, продукції рослинництва (овочів, фруктів та деяких зернових). Інтеграція веде до розширення експорту транспортним обладнанням, автомобілями та електронними виробами, а також до розвитку індустрії туризму.

Дисертант робить висновок про те, що успішне проведення реформ НАФТА веде до створення у Північній Америці величезного ринку промислової та сільськогосподарської продукції, розвитку фінансово-кредитних, страхових інститутів, комунікаційної сфери та транспортної інфраструктури.

Оскільки головним цементуючим елементом при формуванні регіонального комплексу у Північній Америці виступив вивіз капіталу, у роботі проводиться детальний аналіз інвестиційних тенденцій у регіоні. Головним суб'єктом інвестицій є американські ТНК. Відзначається, що в останні роки спостерігається тенденція до прискореного зростання перехресних інвестицій. Регіональна та секторальна структура інвестицій, наведена в роботі, вказує на те, що прямі іноземні інвестиції направлені, в основному, у видобувну та переробну галузі промисловості.

Основною сферою прикладання іноземних інвестицій у Мексиці є автомобільна галузь, де знову ж таки визначальну роль грають ТНК США. У роботі відзначається, що поділ праці між країнами відбувається, головним чином, за міжгалузевим принципом: Канада постачає у США сировину, а США у Канаду - готові вироби. У Мексиці головна частка інвестицій США і Канади зосереджена у т. зв. сфері макіладорас (в основному, прикордонна зона), що базована на американських поставках сировини та запасних частин для автомобілебудування, їх споживання у Мексиці з використанням її дешевої робочої сили та реекспорті готових виробів у США. Звертається увага на недосконалість виробничих структур Канади та Мексики, але результати аналізу приводять до висновку, що саме від американських технологій та фінансових ін'єкцій залежить розвиток експортних галузей промисловості партнерів США, особливо це відноситься до Мексики. У роботі проводиться детальний аналіз механізму та результатів діяльності сфери макіладорас і робиться висновок про доцільність врахування Україною як позитивних, так і негативних сторін цього досвіду, оскільки, в нашій країні все більше створиться таких

підприємств у харчовій та легкій промисловості, що базуються на іноземних капіталах та технологіях і дешевій робочій силі. З одного боку, як свідчить досвід Мексики, ефективність виробництва на таких підприємствах значно підвищується, зростає рівень продуктивності праці та заробітної плати робітників, але, поряд з цим, зростає анклавність національної економіки Мексики і т.ін. Результатом пошуку засобів досягнення взаємовигідності є, зокрема, те що, інвестиційні реформи НАФТА націлені на відкриття енергетичного сектору, транспортної та телекомунікаційної сфери. Новим та прогресивним елементом НАФТА є розділ про встановлення прав на інтелектуальну власність. У роботі відмічається, що інвестиційні реформи НАФТА мають велике значення для поглиблення інтеграції у регіоні. ТНК одержать нові можливості для інтенсифікації виробництва, використання ефекту масштабу, проведення глобальної конкурентної стратегії у межах регіону. Складною є проблема поєднання інтересів ТНК і країн учасниць.

У роботі визначаються основні напрямки подальшого розвитку відносин країн-партнерів НАФТА у виробничо-інвестиційній сфері:

- удосконалення технологій та парадигм управління у виробничій структурі Мексики, використання ефекту масштабу,
- підвищення рівня інвестування та розвиток експортних галузей промисловості (особлива роль належить енергетичному сектору та сфері макіладорас у Мексиці),
- виявлення потенцій для розвитку виробничих відносин Канади та Мексики,
- гармонізація національних систем оподаткування, стандартів та норм безпеки.

Особливого значення набула проблема стабілізації фінансової

системи.

При розкритті впливу реформ НАФТА на зайнятість і доходи населення, у роботі вказується на те, що угруповання, що досліджується, об'єднує зони з низькою і високою заробітною платою. Середня заробітна плата промислових робітників за годину у 1992 році становила у США 16,17 дол.США, Канаді - 17,02 дол., а у Мексиці - 2,35 дол. У роботі проаналізована динаміка показників заробітної плати та продуктивності праці у видобувній та переробній галузях канадської промисловості. Зроблено висновок про те, що, починаючи з 1965 року, спостерігається стійке та послідовне зближення показників Канади та США, які вже з 1975 року знаходились майже на однаковому рівні.

У роботі відзначається, що основним аргументом профспілок США і Канади проти створення НАФТА було занепокоєння можливістю втрати робочих місць та падіння заробітків американських та канадських робітників внаслідок конкуренції з боку дешевої робочої сили та товарів із Мексики. Дисертант доводить, що високий рівень заробітку США та Канади є наслідком високої продуктивності праці, яка відображає високу кваліфікацію робітників, високий рівень обладнання та високорозвинену інфраструктуру американської економіки. Крім того, у роботі використовується ще один макроекономічний показник - індекс людського розвитку (ІЛР), який більш повно відображає рівень інвестування у робочу силу. Адже продуктивність праці і заробітна плата визначається, у значній мірі, рівнем інвестування у освіту, підвищення кваліфікації, охорону здоров'я робітників та розташування робочих місць.

Дисертант вказує і на фактор міжнародної конкуренції, коли відношення заробітної плати до продуктивності праці

відрізняються у різних країнах. Це, у даному випадку, спонукає до переміщення виробництва із США до Мексики.

У результаті проведеного у роботі аналізу, зроблено висновок про те, що у інтегрованій північно-американській економіці з зростанням продуктивності та якості праці середній рівень життя мексиканських робітників буде наближатись до рівня двох інших країн. У цьому аспекті, знову актуальним є досвід сфери макіладорас, де вже зафіксовані острівки, де рівень життя робітників майже зрівнявся з американським.

Далі у роботі проводиться аналіз впливу НАФТА на зайнятість, який показав, що у результаті лібералізаційних реформ будуть мати місце структурні зрушення у зайнятості, можливе підвищення на деякий час рівня структурного безробіття. Загалом, очікується хоча і незначний, але позитивний ефект на ринок робочої сили у США та Канаді. Проте у Мексиці НАФТА буде сприяти створенню близько 609 тис. робочих місць, що становить 2 % усіх робочих місць Мексики у 1995 році.

У дисертації розглянута проблема мексиканської міграції робочої сили до США. У цьому контексті можна розраховувати на те, що НАФТА спонукає до зростання рівня розвитку Мексики, але тільки через 3 - 4 десятиліття тягар еміграції стане легшим.

Щодо рівня заробітної плати у США та Канаді (але не її споживчого наповнення), то він не зазнає помітного впливу від лібералізації НАФТА. Це яскраво підкреслює, що розвинуті країни йдуть на підтримку країн, що розвиваються не стільки заради суто економічного комерційного ефекту, скільки заради соціального, екологічного тощо. Інтеграційні процеси полегшують доступ до сировини і знімають соціальне напруження. Конкретно щодо НАФТА, то вводиться у правові рамки використання робочої сили Мексики,

і багатих нафтових родовищ тощо.

У роботі піднята проблема макроекономічної ефективності та перспектив регіональної економічної інтеграції у Північній Америці. Вказується на те, що НАФТА - нове явище у світовому господарстві та перший досвід об'єднання розвинутих ринкових країн з країною, що розвивається. Тому точні результати впливу реформ НАФТА на економіки країн-членів - справа майбутнього. Але, як показав аналіз макроекономічної результативності зони вільної торгівлі базований на економетричних моделях та моделі загальної рівноваги, вплив реформ НАФТА на економіки країн-учасниць буде сприяти їх економічному зростанню та підвищенню добробуту.

Не виключена можливість подальшого розширення зони вільної торгівлі та приєднання до неї деяких країн Латинської Америки (наприклад, Чилі та Венесуелу). У роботі підкреслюється, що неабияка роль у асиметричному об'єднанні НАФТА належить міжнародній макроекономічній політиці. Вона покликана вирішувати проблеми екології, охорони робочих місць, мексиканської міграції та вирівнювати регіональні дисбаланси і диспропорції.

Виходячи із дослідження дисертант робить висновок про те, що при органічному поєднанні макро- та мікроекономічної політики та збереження динамізму у подоланні труднощів, що виникають у процесі інтеграції, НАФТА буде мати позитивний вплив на національні економіки країн-учасниць, що дає можливість зробити позитивний прогноз щодо перспектив північно-американської інтеграції.

Основні положення дисертації використовуються в таких опублікованих працях:

1. Товарное хозяйствование и развитие предпринимательства как фактор экономических отношений. - Материалы научной конференции. г. Киев. 1993 . - М., 1994 (0,3 др.арк.).
2. Экономический потенциал и возможности его использования для преодоления отсталости (научно-технический фактор). - Сб. "Проблемы перехода к гражданскому обществу". Тезисы докладов и научных сообщений. - М., 1995. (0,2 др. арк.).
3. Інтеграційні тенденції в північно-американському регіоні і досвід для України. - Зб. "Реформування зовнішньо-економічної сфери України". - К. 1995. (0,4 др. арк.).
4. Особенности развития северо-американской экономической интеграции. - Сб. "Реформы в переходной экономике". Материалы международной научной конференции. г. Киев, 1995. - М. 1996. (0,3 др. арк.).

Литвиненко Светлана Николаевна
Макроэкономический аспект **региональной** **экономической**
интеграции (на материалах НАФТА)
 Диссертацией является рукопись.
 Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических
 наук по специальности - 08.01.03 - теории макроэкономики.
 Киевский университет имени Тараса Шевченко.
 Киев 1996.

В диссертации представлен комплексный макроэкономический анализ региональной экономической интеграции в Северной Америке, раскрыт ее механизм, особенности, результаты интеграционного взаимодействия государств, определены перспективы углубления экономической интеграции в регионе.

Основные результаты

1. Разработаны теоретико-методологические положения, по поводу интеграционного объединения национальных экономик государств с различным уровнем развития.
2. Даны рекомендации по повышению экономического потенциала Мексики и ее сближения с развитыми странами.
3. Представлены положения о перспективах углубления и расширения интеграционных процессов на Американском континенте.

Критическое рассмотрение результатов исследования позволяет сделать вывод о реальных возможностях их практической реализации, особенно по мере расширения и углубления интеграционной стратегии в регионе.

Ключові слова: регіональна економічна інтеграція, зона вільної торгівлі, макроекономічна ефективність, експортний потенціал, економічне зростання, макроекономічна політика.

Svetlana N. Litvinenko.

Macroeconomic Aspect of Regional Economic Integration (on the example of NAFTA).

The dissertation is for the award of Ph D Degree in Economics on Specialities - 08.01.03. - Theory of Macroeconomics. Kiev University named by Taras Shevchenko. Kiev. 1996.

The dissertation is complete macroeconomic analysis of regional economic integration in the North America. It investigates the mechanism, special features and results of integration cooperations of countries and determines the perspectives of development of economic integration in the region.

The main results:

1. Theoretic and methodologic suggestions on integration cooperation of countries, which have a different levels of economic development were worked out.
2. Recommendations were given, how to increase economic potential of Mexico.
3. Suggestions about perspectives of deepening of integration in the Americas were make.

Critical analysis of investigation results gives the possibility to conclude about their practical application especially during the development of the process of integration in the region.

Key words: regional economic integration, free trade area, macroeconomic efficiency, export potential, economic growth, macroeconomic policy.

443060

AB 34.218

ЗАМ №55 ТНР 100
ПЧ. КИЇВСЬКА УНІВЕРСИТЕТ